

A Művelődéskutató Intézet „Working Documents and Final Reports of the Experts Meetings on the Setting up of a European Cultural Data Bank”. (Ed by. Institute for Culture, Bp. 1982, 233 p.) címmel az Unesco megbízásából nemrégén jelentette meg az Európai Kulturális Adatbank főbb dokumentumait, Dienes Gedeon szerkesztésében és bevezető tanulmányával, amely összefoglalja az eddig tárgyalt kérdéseket.

* * *

Lapunk korábban már foglalkozott az Európai Kulturális Adatbank működésével (ld. KF. 1980. 4. sz. 363–369.p.); ezúttal a munkálatok jelenlegi állásáról számolunk be.
(– a szerk.)

AZ EURÓPAI KULTURÁLIS ADATBANK ELSŐ ÖT ÉVE

DIENES GEDEON

A művelődéspolitikai intézményes, adminisztratív és pénzügyi vonatkozásairól 1970-ben Velencében rendezett kormányközi konferencia szellemében, 1972-ben Helsinkiben az európai országok nemzetközi művelődéspolitikai konferenciáján hangsúlyozták, hogy igenis „van az európai országok között egy mélyen gyökerező kulturális közösség, és a problémák megközelítésének is létezik közös módja, amely a kölcsönös megértés alapjára szolgálhat.”¹ Az Unesco akkori főigazgatója, René *Maheu* szerint ez a szervezet [az Unesco] „alkalmas keret lehet a kulturális fejlődésre vonatkozó adatok és információk összegyűjtésére és elemzésére, a kulturáról való gondolkodás és a vonatkozó előírások előmozdítására, valamint a többoldalú európai szervezetek felállítására.”²

Az 1972. évi helsinki konferencia munkacsoportja fogalmazta meg először, hogy egymás kulturális életének jobb megértése céljából olyan információs rendszer állítandó fel a kulturális tudományok számára is, mint amilyen a társadalomtudományok területén az UNISIST³, továbbá kimondta azt is, hogy az Unesco támogassa különböző nyelvű teauruszok összeállítását. Végül megállapították, hogy „a művelődéspolitikai információk dokumentálásának centralizálása és azok terjesztése az Unescónak, mint kormányközi kulturális szervezetnek természetes feladatai közé tartozik.”⁴

A helsinki Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia 1975-ben a kulturális információk cseréjét a kulturális együttműködés egyik alapfeltételének ismerte el, amelyet a záróokmányban így fogalmaztak meg: „A résztvevő államok . . . illetékességükön belül . . . kétoldalú és többoldalú szinten olyan intézkedéseket foganatosítanak, amelyek népeik számára a kultúra különböző területein elért eredmények átfogó és kölcsönös megismerését teszik lehetővé, többek között:

- közösen (ha kell, megfelelő nemzetközi szervezetek bevonásával) vizsgálják egy európai kulturális adatbank felállításának lehetőségét, amely a résztvevő országoktól információkat gyűjtene, és hozzáférhetővé tenné ezeket a használók számára; továbbá megszervezik az érdekelt államok szakértőinek ilyen célú nemzetközi találkozóját,
- közösen megvizsgálják az információcsere kiterjesztésének és megjavításának kéréseit a kultúra különböző területein . . .”⁵

A fenti megfontolások szellemében az Unesco Kulturális Fejlődési Főosztálya (Division of Cultural Development) elvállalta, hogy támogatja az érdekelt államok törekvéseit, szakértői konferenciákat hív össze, hogy megvizsgálják egy Európai Kulturális Adatbank megteremtésének lehetőségét, a tervezet tanulmányozására pedig bizottságokat és munkacsoportokat állít fel.

Az első öt év alatt három szakértői tanácskozást tartottak (Bukarest 1977, Brüsszel 1978, Budapest 1980), a Koordinációs Bizottság két alkalommal ült össze (Liège 1979 és Namur 1982). Értekezleteket tartottak a primér (statisztikai), a szekunder (bibliográfiai) és a tercier (intézményi, kutatási) adatok szakcsoportjai; a tezaurusz-munkacsoport pedig szakértői tanácskozásokon és a Koordinációs Bizottság ülésén számolt be eddigi munkájáról. 1978-ban az együttműködés hatékonyságának elősegítése céljából az Unesco egy szakértői tanácsadót nevezett ki.

Tekintve, hogy az Európai Kulturális Adatbank komplex és sajátosan sokrétű szervezet, amelynek számos interdiszciplináris területet is fednie kell, igen sok szakértő közreműködésére volt szükség mind nemzeti, mind nemzetközi szinten. A szakértők munkáját számos dokumentum (jegyzőkönyvek, esettanulmányok stb.) dokumentálja. Ezek elemzése megmutatja a megvitatásra került főbb témákat:

- az Európai Kulturális Adatbank céljai;
- a kultúra-fogalom szemantikai tartalma, az a terület, amelyre vonatkozóan adatok gyűjtendők;
- az adatok típusai és azok természete;
- az adatgyűjtés, tárolás, visszakeresés és terjesztés módszerei;
- a használandó nyelv (tezaurusz) kérdései;
- az összegyűjtött információ lehetséges felhasználóinak és azok igényeinek meghatározása;
- az olyan meglévő nemzeti és nemzetközi intézmények felmérése, amelyekből a kulturális életre vonatkozó információk várhatók;
- az Európai Kulturális Adatbank szervezeti kerete (centralizált vagy decentralizált stb.) beleértve a folyamatosan betervezett előmunkákat.

A fenti kérdéseket több alkalommal különböző intenzitással vitatták meg, és a viták eredményeképpen ma az alábbi helyzet állt elő:

- Az Európai Kulturális Adatbank céljait a záróokmány szellemében a bukaresti tanácskozás előtanulmánya határozta meg és zárójelentése elfogadásra javasolta.⁶

– A Bank céljaira használt kultúra-fogalom jelentését sosem határozták meg vagy írták körül, valószínűleg bonyolult jelentéstartalma miatt. Javaslatok és ajánlások e fogalom értelmezésére a bukaresti értekezlet előtanulmányában láttak napvilágot: ezek első lépésként a művészetekre koncentráltak, majd ugyanezen értekezlet zárójelentése a kultúra különböző arculatait és területeit sorolta fel, a brüsszeli értekezlet zárójelentése pedig e területeknek egy preferenciális jegyzékét az érdekelt országok megjelölésével. A kultúrafogalom jelentéstartalmát a budapesti értekezlet is tárgyalta, de meghatározására kifejezett ajánlást nem fogadott el.

A kultúra fogalmának, vagy akárcsak olyan részének értelmezése, amely a tényleges munka megkezdésének alapjául szolgálhatna – a legnehezebb feladat. Azonban megjegyzésre érdemes, hogy talán valamilyen tudatalatti „tacitus consensus” alapján az anyagokban idézett és használt adatok legtöbbször erősen művészetcentrikus.

– A gyűjtendő anyagok típusának és természetének kérdése nem képezte vita tárgyát. A bukaresti értekezlet javasolta, hogy a Bank mennyiségi és minőségi adatokat egyaránt tartalmazzon.⁷ A brüsszeli értekezlet pedig az alábbi terminológiát fogadta el: a statisztikai adatok „primer”, a bibliográfiai adatok „szekundér”, és minden egyéb adat (például a kulturális információval foglalkozó intézmények, kulturális kutatások stb. adatai) „tercier” kifejezéssel jelölendők.⁸ A Koordinációs Bizottság liège-i értekezlete munkacsoportokat hozott létre annak tanulmányozására, hogyan lehetne az adattípusokat a Bank anyagába beépíteni. A bibliográfiai adatokkal Románia foglalkozik, a terciér adatok munkacsoportjának irányítását Norvégia vállalta magára, a statisztikai adatokkal foglalkozó csoport vezetése pedig az Unesco Statisztikai Hivatalának feladata lett.⁹

Az elsődleges adatok elemzésére a Művelődésstatisztikai Keret elnevezésű tervezet vállalkozott, különböző szakcsoportok és egy koordináló keretcsoport formájában a fent említett Hivatal védnöksége alatt. A csoportok tevékenységében elért haladást a szakértők budapesti értekezlete már regisztrálta.

A bibliográfiai adatok csoportjának koordinátora Románia, a budapesti értekezleten egy tanulmányt, továbbá egy próbaanyagot terjesztett a namuri tanácskozás elé adatkártyákkal és mintatezaurusszal, olyan lehetséges modellt felvázolva, amelyhez más területeken más országok is csatlakozhatnak.¹⁰

Norvégia, a terciér adatok csoportjának koordinátora kérésére, a budapesti értekezlet körvonalazta a kulturális fejlődésről adott információk intézményi, alaki és személyi aspektusait, és pontosította, hogy ezek az adatok mikre vonatkozzanak.¹¹ – a kutatásokat, ill. kulturális tevékenységeket végző intézményekre és központokra; a végzett munka típusára; a kultúra területeit tanulmányozó szakemberek és kutatók jegyzékére.

– A gyűjtés, tárolás és terjesztés módszereiről a szakértők úgy vélték, hogy ezek a Bank jövője szerkezetének függvényei, melyeket az adatok típusai, az információforrások és az adatbázisok is befolyásolhatnak.¹² Végeredményben a módszert a nemzetközi szinten kialakított, működő és meglévő rendszerek használatától, ill. adaptációjától függően célszerű majd megválasztani.

– A Bank által használt nyelv vagy nyelvek kérdése több alkalommal felmerült. A tárgyalások során végül Jean Viet „International Thesaurus of Cultural Development. Thesaurus international de Développement culturel.” Ed. by Unesco, Paris, 1980. című összeállítását fogadták el a nemzeti tezauszok kétnyelvű (angol, francia) bázisának. A tezauszot legelőször magyarra fordították le 1980-ban, a későbbiekben más nyelvekre (pl. spanyol) is sor kerül. Az egyes országok ilyen irányú tevékenységét Zágrábban, a Tezausz-csoport 1981. évi értekezetlén értékelték, az eredményről pedig a Koordinációs Bizottság namuri tanácskozásán számoltak be.¹³

A horvátországi Művelődéskutató Intézet (Jugoszlávia) pedig megbízást kapott a bibliográfiai adatok csoportjával való együttműködésre és a munkálatok koordinálására.

– A Bank használóinak meghatározásában a szakértők között a legelső tanácskozástól kezdve egyetértés volt tapasztalható. Az elképzelések szerint a Bankot politikusok, döntéshozók, adminisztratív személyzet, tudósok, művészek, népművelők és tanerők, diákok, újságírók, művelődési intézmények dolgozói, tehát a kulturális kérdésekben érdekelt személyek fogják használni. Természetesen a használók ilyen széles skálája különböző típusú és mélységű kérdéseket eredményez, ezért az adatokat az igények eltérő jellege szerint fogják majd rendezni és feldolgozni.

– Kezdettől fogva teljes volt az egyetértés abban, hogy állíttassék össze egy-egy jegyzék a kulturális információkat terjesztő nemzeti és nemzetközi intézményekről.

A bukaresti értekezet ajánlására a Kulturális Fejlődési Főosztály kérdőívet küldött szét az európai országoknak. A kérdőív célja, hogy a kulturális dokumentációval foglalkozó intézményektől megtudakolják a véleményüket az adatok gyűjtésével és a Bank felállításával kapcsolatban. 19 ország (tagállam) válaszolt a kérdésekre, melyeket a brüsszeli értekezet előtanulmányában publikáltak¹⁴ és elemeztek. A válaszok mélyebb tanulmányozást érdemlő javaslatokat is tartalmaztak a szervezetre, az adattípusokra, a gyűjtési módozatokra, az egyes területek prioritására, stb. vonatkozóan.

A bukaresti értekezet Zárójelentésének 10.1. paragrafusára hivatkozva a szakértők Brüsszelben felkérték az Unescót, hogy a kultúrával foglalkozó nemzetközi szervezetek jegyzékét állítsa össze.

– A szervezeti felépítés problémái a centralizáció és a decentralizáció két szélsősége közötti lehetséges variánsokból fakadnak, nevezetesen, hogy vajon az információt egyetlen központi bankba táplálják-e be és onnan keressék vissza, vagy a nemzeti központok közvetlenül kommunikáljanak-e egymással az adatok kicserélése céljából.

Másik probléma, hogy a kultúra minden területéről kerüljenek-e be egyetlen nemzeti információs központba az adatok, vagy inkább ágazatonként specializált (pl. zenei, színházi stb.) dokumentációs intézményekre alapozva, több specializált nemzetközi hálózatot lenne célszerűbb kialakítani.

Bármelyik lehetőséget választják is, a szakértők leszögezték, hogy a Banknak a meglévő dokumentációs forrásokra kell támaszkodni és első lépésként minden országban egy nemzeti központot (vagy felelős szervet, akár egyetlen megbízott személyt) kell ki-

jelölni az előkészítő munkálatok ellátására, valamint az Unescóval és a többi nemzeti központtal való kapcsolattartás ellátására.

A brüsszeli értekezlet felismerte, hogy szükség volna egy olyan központi szervezetre, amely a koordinációs feladatokat látná el, továbbá egy tanácsadóra a tervezet megvalósításának elősegítése érdekében.¹⁵ A kinevezett tanácsadó előkészített egy részletes tanulmányt a tagállamok kulturális információjának helyzetéről.¹⁶ A Bizottság Liège-ben tartott tanácskozásán megvizsgálta és jóváhagyta a jelentést, melyet tanulmányozásra ajánlott a tagállamoknak is.

A brüsszeli értekezlet szükségesnek találta a primer, szekunder, ill. tercier adatok tanulmányozására szakcsoportok felállítását. A statisztikai adatokkal foglalkozó csoportnak javasolták, hogy összetételében legyen azonos a Statisztikai Hivatal égisze alatt működő Művelődésstatisztikai Keret elnevezésű projekt keretcsoportjával. Ugyancsak ekkor létesült a Kulturális fejlődés nemzetközi teauruszának nemzeti adaptációjával foglalkozó munkacsoport is.

A szervezésben további lépések a fenti munkacsoportok és a Koordinációs Bizottság munkájának eredményeitől függnnek. A bizottság utolsó ülésén Namurben olyan megállapodás született, hogy az Európai Kulturális Adatbank az elgondolások és kifejlesztés szakaszából lépjen a cselekvések szakaszába.¹⁷ A Banktájékoztató központok hálózataként kezdetnek meg működését, melyeket a Nemzeti Bizottságoknak kellene kijelölni és támogatni.¹⁸ A bizottság egyben arra kérte az Unescót, hogy a Bankot kísérleti vállalkozásnak tekintse (pilot project) és mérlegelje a pénzügyi támogatás lehetőségét.

A résztvevők szeretnék, ha az Unesco legkésőbb két éven belül az európai tagországok részvételével tanácskozást rendezne, az addig elvégzett munka értékelésére és a továbbfejlesztés kérdéseinek megvitatására. A namuri tanácskozás, vagyis 1982. februárja óta az Unesco Division of Cultural Development által szervezett munka e téren nem folyik, de a szakértők készek a munka folytatására.

Addig is, amíg az Unesco a tagországokat a zárójelentés javaslata értelmében össze nem hívja, a munkálatok nem szünetelnek. A legaktívabban a statisztikai komponens rendszeres kialakítása folyik, nevezetesen a Művelődésstatisztikai Keret nevű projekt munkacsoportjai révén az Unesco Statisztikai Hivatala égisze alatt. A bibliográfiai munkacsoport eddig még nem ült össze, a tercier anyagok hozzáférhetőségének kidolgozására a DARE-rendszerrel való kapcsolatteremtés révén történik most kísérlet, a teaurusz-csoport pedig, amint legutóbb koordinátorától értesültem, ez év őszén kíván összeülni és a munkát önerőből folytatni, hiszen valamilyen információs nyelv megteremtésére a kultúra területén nem kizárólagosan az Európai Kulturális Adatbanknak van szüksége, hanem attól függetlenül is, elengedhetetlen feltétele a kulturális adatok nemzetközi cseréjének.

JEGYZETEK, HIVATKOZÁSOK

1. Helsinki Konferencia, 1975. Záróokmány. I. rész 47. §.
2. u.o. 51. §.
3. u.o. IV. rész. 26. §.

4. u.o. 29. §.
5. u.o. 121–122.p.
6. Bukarest, Zárójelentés. 1977. 9. §.
7. u.o. 15. §.
8. u.o. 13. §.
9. Liège, Zárójelentés. 1979. 16. §.
10. Preliminary Issues Regarding the Activities Concerned with the Secondary Data of the European Cultural Data Bank. = Bukarest, Zárójelentés, 1981. 14. §., továbbá a próbaanyag: „Abstracts Bulletin”. Series: Theatre. Testing Bulletin. Bucharest, 1981.
11. Bukarest, Zárójelentés, 1981. 23. §.
12. u.o. 16. §., továbbá Brüsszel, Előtanulmány, 1979. 2.19. §.
13. Namur, Zárójelentés, 1982. 10. §., valamint National Thesauri of Cultural Development Preparation and Evaluation. Ed. M. Tudjam. Zagreb, 1982.
14. A kérdőív száma: CC-77/WS/41 sz. = Brüsszel, Előtanulmány, 1979. II. sz. mell. 61 p.; az értékelés pedig: Záródokumentum. II. rész. 2.1.–2.17. §.
15. Brüsszel, Zárójelentés, 1979. 11–12. §.
16. LAURENT, P. : Project de constitution d'une banque européenne de données culturelles. Rapport de mission. 71 p.; valamint Zárójelentés. 5–9. §.
17. Namur, Zárójelentés, 1982. 5. §.
18. u.o. 18. §.

MÁSFÉLMILLIÓ MÁRKÁS KÖNYVVLOPÁS hőse jelentette ki elfogatása után a rendőrségen, hogy gyerekjáték volt rendszeresen fosztogatnia a düsseldorfi, wuppertali stb. könyvtárakat, az ellenőrzés hiánya miatt. – Egy közepes nagyságú városi könyvtárnak egyébként évente mintegy 200 000 márka kára származik a lopásokból, az elektronikus biztonsági berendezés beszerzése és üzemeltetése 170 000-ból kitelne.

(Buch und Bibliothek, 1983. febr.)

TÓTH ÉVA KÖLTŐNŐ (a Corvina Kiadó szerkesztője) a Kongresszusi Könyvtárban tett látogatása alkalmából hangszalagra mondta néhány versét, a könyvtár Világirodalmi Hangarchívumának gazdagítására.

(Library of Congress Information Bulletin, 1983. január)